

IV

HARS ZÜMRESİ, MEDENİYET ZÜMRESİ*

İctimaiyat müteharrîlerinin biribirine muhalif⁽¹⁾ neticelere vasıl olmasının sebebi, ictimaî hatatı bazılarının «hars zümresinde», diğer kısmının «medeniyet zümresi»nde⁽²⁾, aramalarıdır. Bu nazar tahâlûfü ibtida ictimaî hadiselerin tarifinde tecelli etmiştir. Tarde, ictimaî hadiseleri «taklit vasıtasıyla umumileşmiş ferdî ibda'lar» diye tarif ediyordu. Durkheim «bir hadise, taklit vasıtasıyla umumileştiği için ictimaî hadise olmaz, belki esasen ictimaî hadise olduğu içindir ki taklit vasıtasıyla umumileşir» diyerek Tarde'a mukabele ediyordu.

(*) **Türk Yurdu**, yıl 2, C. III, S. 17, s. 565-570 (30 Mayıs 1329).Bu yazının **Türk Yurdu**'ndaki başlığı «**Cemaat ve Cemiyet**» tir.

FARKLAR :

- (1) Muhalif, krş. T. Y. mütetalif («mütetalif»in doğru olması gerekir).
- (2) Bazılarının «hars zümresi»nde, diğer kısmının «medeniyet zümresi»nde aramalarıdır, krş. T. Y. bazılarının «cemaat (communauté) de diğer kısmının «cemiyet (société)» de aramalarıdır.

Durkheim'e göre ferdî hadiseler «acımak, susamak, uyumak» gibi kendini ferdî ruhlara sırf dahilî bir tazyikle arzeden ihtiyaçlardır. İctimaî hadiselerse «dinî itikatlar, ahlâkî vazifeler, hukukî kaideler, siyasî ve ictimai mefkûreler» gibi kendini ferdî ruhlara sırf haricî bir tazyikle arzeden mefhumlardır. Bu tarifler gösteriyor ki ictimai hayatı Durkheim hars zümrelerinde, Tarde medeniyet zümrelerinde aramıştır⁽³⁾. Dikkat edilirse anlaşılır ki ferdî hadiseler namı verilen gerek yukarıda zikri geçen ihtiyaçlar⁽⁴⁾ ve gerek görmek, işitmek, koklamak, tatmak ve duymak gibi ihtisâsler (sensations) hayatî ve nev'î hadiselerdir. Bunlara ferdî hadiseler demek doğru değildir. Bunların haricinde kalıp ta «ictimai hadiseler» namını alan mefhumlara gelince bunlar da, nefsî ve şey'î mefhumlar⁽⁵⁾ mukaddes ve gayr-i mukaddes diye ikiye tefrik olunabilir.

Nefsî bir mahiyeti hâiz olan dinî itikatlar, ahlakî vazifeler, bedîî şekiller hukukî kaideler, ve alelumum mefkûreler bir hars zümresinin telâkileridir. Şey'î bir mahiyeti haiz olan ilmi hakikatlar, sıhî, iktisadî ve umranî kaideler, ziraî, sınaî

-
- (3) Durkheim hars zümrelerinde, Tarde medeniyet zümrelerinde aramıştır, krş. T. Y. Durkheim cemaatlerde, Tarde cemiyetlerde aramıştır.
- (4) İhtiyaçlar, krş. T. Y. ihtiyaçların.
- (5) Bunlar da, nefsî ve şey'î mefhumlar, krş. T. Y. bunlar da.

ve ticarî âliyâtlar ve alelumum riyazî ve mantıkî mefhumlar bir medeniyet zümresinin telâkkileridir (6).

Harsî zümreye(7) ait tasavvurların ferdî ruhlara icra ettiği haricî tazyıka «müeyyidiyyet (sanction)» medeniyet zümresine ait mefhumların tabi' olduğu haricî mutabakata (8) «şey'iyyet (objectivité)» denilir.

Hıfzussıhha kaidelerine riayet etmediğimiz zaman hasta oluruz; bu hastalık, hayat kanunlarına itaat etmeyişimizin tabiî bir neticesidir.

İktisat kaidelerini ihmal ettiğimiz vakit muzayakaya duçar oluruz; bu netice de iktisat kanunlarına riayetsizliğimizin zarurî bir âkıbetinden ibarettir.

---

(6) Nefsî bir mahiyeti hâiz olan ... bir medeniyet zümresinin telâkkileridir, krş. T. Y. Mukaddes bir mahiyeti hâiz olan dinî itikatlar, ahlâkî vazifeler, hukukî kaideler, ve alelumum mefkûreler cemaatlerin medrûkeleridir. Gayr-i mukaddes bir mahiyeti hâiz olan ilmi hakikatlar, sıhhi, iktisadî ve umranî tedbirler, ziraî, sinai ve ticarî âliyâtlar ve alelumum riyazî ve mantıkî mefhumlar cemiyetin medrûkeleridir.

(7) Harsî zümreye, krş. T. Y. cemaate.

(8) Medeniyet zümresine ait mefhumların tabi' olduğu haricî mutabakate, krş. T. Y. cemiyete ait mefhumların icra ettiği haricî tazyıka.

Dinî, ahlakî, mefkûrevî ve bedîî kaidelere riayet⁽⁹⁾ göstermediğimiz takdirde vicdan mahkemelerinin, yahut mahkeme vicdanlarının bize tevcih edeceği manevî, yahut umumî zevkin hakkımızda «hande» suretinde tatbik edeceği cezalar bu itaatsizliğimizin tabîî ve zarurî bir neticesi değildir. Bu cezalanmalar, zikr olunan kaidelerin hars zümresinin vicdanında «kıymetli» tanıtılmasının, binaenaleyh «müeyyid» olmasının neticesidir⁽¹⁰⁾.

Hars hadisleri⁽¹¹⁾ fertte «inşâî» mefhumları, yani kıymetleri takdir ve tasnif hizmetiyle mükellef olan «vicdan [1] melekesini», medeniyet hadiseleri⁽¹²⁾ ise «ihbarî mefhumları, yani hakikatleri tahlil ve terkip işine memur olan» akıl melekesini husule getirmiştir.

(9) Bedîî kaidelere riayet, krş. T. Y. hukukî vazifelerimize muvazabet.

(10) ... Vicdanlarının bize tevcih edeceği ... olmasının neticesidir, krş. T. Y. ... Vicdanlarının bize tevcih edeceği manevî, yahut maddî cezalar bu itaatsizliğimizin tabîî ve zarurî bir neticesi değildir. Bu cezalanmalar zikr olunan vazifelerin cemaat vicdanında «mukaddes» tanıtılmasının, binaenaleyh «müeyyet» olmasının neticesidir.

(11) Hars hadiseleri, krş. T. Y. cemaat hayatı.

[1] Fransızca «conscience» kelimesi ruhiyatta ve içtimaiyatta başka başka manalara delâlet eder. Biz bu kelimenin ruhiyattaki manasını ifade etmek üzere «şuur» lafzını, içtimaiyattaki medlûlünü ifade için de «vicdan» tabirini kabul ediyoruz.

(12) Medeniyet hadiseleri, krş. T. Y. cemiyet hayatı.

«Hars⁽¹³⁾ içinde fert» ictimai bir vicdanın iradelerini kendine kıymetli mefkûreler⁽¹⁴⁾ addedip onları düstûrül'amel ittihaz etmeğe, «medeniyet⁽¹⁵⁾ içinde fert» ictimai bir aklın mantıkî çerçeveleri dairesinde düşünmeğe mecburdur [2].

Bir medeniyetin⁽¹⁶⁾ ilmî mefhumları, fennî âli-yâtları, iktisadî mahsulleri taklit ve mübadele tarikiyle bir halktan diğer halka geçer ve bir medeniyet zümresi⁽¹⁷⁾ iptida mahallî bir mahiyette tecelli ederek tedricen ülkeleri, kıtaları ve nihayet bütün insaniyeti âğuşuna alır. Ancak bu husustadır ki gerek Tarde ve gerek «tarihî maddecilik» taraflısı olan Kral Marx ve Edmond Demolins gibi ictimaiyatçılar haklıdır. İnsaniyet yalnız fertlerden mürekkep bir medeniyet zümresi⁽¹⁸⁾ olsaydı, hadiselerin umumileşmesini yalnız «taklit» e atfetmek, ictimai hayatta yalnız «âliyât» a kıymet vermek belki doğru olabilirdi. Halbuki insanियet

(13) Hars, krş. T. Y. cemiyet.

(14) Kıymetli mefkûreler, krş. T. Y. mukaddes farizalar.

(15) Medeniyet, krş. T. Y. cemiyet.

[2] **Türk Yurdu**'ndaki makalede aşağıdaki not vardır: İhtiyaç ve ihtisasların ferdi olmayıp hayatî ve nev'î olduğunu yukarıda söylemiştik.

«Ferdî bir mahiyeti haiz olmak üzere yalnız «hads» melekesi vardır ki bilhassa felsefe ve sanat sahasında hükümran olan bu melekeyi başka bir makalede izah edeceğiz».

(16) Bir medeniyetin, krş. T. Y. cemiyetin.

(17) Bir medeniyet zümresi, krş. T. Y. cemiyet.

(18) Medeniyet zümresi, krş. T. Y. Cemiyet.

müstakil fertlerden mürekkep bir medeniyet zümresi⁽¹⁹⁾ değildir : Fertler «aile», «semiyye (clan)», «nahiye (commune)⁽²⁰⁾», «ocak (corporation)», «sınıf», «cemaat-i dîniyye (communauté religieuse)⁽²¹⁾», «kavim», «ümme't», «devlet» gibi müteaddit hars zümreleri⁽²²⁾ içinde «fânî finnâs» olmuşlardır.

Maddiyâta teşbih caizse diyebiliriz ki ictimai cüz'-i fertlerin tecemmuu yalnız hikemî bir ihtilât suretinde olmamış, kimyevî imtizaçlar bu cüz'-i fertleri mürekkep zerrelere ifnâ ederek meydanda yalnız bu zerrelere bunların ihtilât hali kalmıştır. Nasıl ki hayatî hücrelerde –«monère»ler müstesna olmak üzere– muhtelif şekil ve keyfiyette uzviyetler teşkil etmişler ve mevcudiyetlerini bu ictimai mevcudiyetlere tabi' eylemişlerdir.

İctimaî imtizaçlar, yahut taazzîler fertlerin serbestçe ihtilâtına mani olduğu için medeniyet zümresi⁽²³⁾ hayatının istilzam ettiği taklit ve mübadele, ârızasız bir surette cereyan edemez.

Devletler, dahilî sanayilerini himaye için yüksek gümrük resmi vaz'ederek iktisadî mübadelenin serbestisine mani olurlar. Kavimler, millî lisanlarının safvetini muhafaza için yabancı kelimeleri

(19) Medeniyet zümresi, krş. T. Y. cemiyet.

(20) «Semiyye (clan)», «nahiye (commune)», krş. T. Y. «âkile (clan)», «nahiye (communauté)».

(21) Cemaat-i dîniyye, krş. T. Y. câmia-i dîniyye.

(22) Hars zümreleri, krş. T. Y. cemaatler.

(23) Medeniyet zümresi, krş. T. Y. cemiyet.

dillerine sokmamağa, edebiyatlarını millileştirmek için cihanşumûl bir mahiyeti haiz olan «klasik» edebiyatı terk ederek mevzu ve esaslarını halk edebiyatından almağa çalışırlar. Ümmetler, beynelmilel hukuk ve ahlâka dinlerini temel ittihaz ederek –Avrupa'nın daima ve bilhassa Balkan muharebesinde yaptığı gibi– insanlığa ait kudsiyet ve masûniyeti yalnız dindaşlarına hasrederler. Aile, «zevciyyet, babalık, analık, evlâtlık gibi» hususî râbı-talar tevlit ederek muaşeret ve mülkiyetçe harice karşı müttehit bir heyet meydana getirir. Aşiret, bir çobanlar kafilesini, nahiyeye, bir köy yahut bir kasabayı, ocak, bir hırfetin mensuplarını, korporasyon, bir mesleğin fertlerini, cemaat bir mevki-deki mezhepdaşları yabancılara karşı yek vücut bir aile haline koyar⁽²⁴⁾.

Fert şu zümrelerden⁽²⁵⁾ her birinin kendine mahsus vicdanından mülhem olduğu haldedir ki medeniyet zümresinin⁽²⁶⁾ içinde yaşar. Durkheim, ictimai vücutun tabii mafsaliyetleri olan bu zümreleri⁽²⁷⁾ nazara aldığı içindir ki en nazif nazarlı bir ictimaiyatçı tanmıştır.

(24) ... Ocak bir hırfetin mensuplarını ... bir aile haline koyar, krş. T. Y. ... Ocak bir hırfetin mensuplarını, sendika bir sınıfın fertlerini, camia bir mevki-deki mezhepdaşları yabancılara karşı yek vücut bir aile haline koyar.

(25) Şu zümrelerden, krş T. Y. bu cemaatlerden.

(26) Medeniyet zümresinin, krş. T. Y. cemiyet.

(27) Zümreleri, krş. T. Y. cemaatleri.

Harsî mahiyette olan zümre vicdanları⁽²⁸⁾ cemiyete hâs olan akıl ve mantıkla daimî bir mücadele halindedir. Fert, bazen vicdanına fazla esir olduğu için makul düşünemez, bazı kerre de aklına fazla bir selâhiyet verdiği için vicdanının duygularını boğar, vicdan ile akıl, yahut hars bir medeniyet⁽²⁹⁾ arasındaki bu muhasana içtinabı kabil olmayan bir zaruret değildir. Çünkü vicdanın hizmeti, ictimâî bir i'câza (prestige) malik olan kıymetleri takdir, aklın memuriyeti, şey'i hakikatleri tansîstir. Birincisi bizim «niçin yaşamalı?» سوالimize «mekûre için»⁽³⁰⁾ cevabını verir, ikincisi «nasıl yaşamalı?» سوالimize «makul bir surette» diye mukabele eder. Birincisi inşâî hükümleriyle irademizi, ikincisi ihbarî hükümleriyle müdebbiremizi sevk ve idare eder. Hulâsa, birincisi bize gayeleri, ikincisi vasıtaları gösterir.

Edmond Demolins'e göre terbiye ve siyasetin hedefi harsçı fertleri medeniyetçi fertlere kalbektir diyebiliriz; çünkü Anglosaksonların tefevukunu infiratçı (bizim ıstılahımızca medeniyetçi) olmalarına, Şark milletlerinin tedennîsini tecemmu'cu (bizim ıstılahımızca harsçı) olmalarına atf

(28) Harsî mahiyette olan zümre vicdanları, krş. T. Y. cemaat vicdanları.

(29) Hars ile medeniyet krş. T. Y. cemaat ile cemiyet.

(30) «Mekûre için», krş. T. Y. «cemaatler için».

ediyor⁽³¹⁾. Milletlerin terakkî ve tedennîsini böyle bir tek sebebe isnat etmek ilmî bir hareket değildir^(31/1)

Bundan başka, Anglosaksonların tecemmu'cu olmayıp da infiratçı oldukları hakkındaki iddia da doğru değildir. Vâkıâ Anglosaksonlar, bizim gibi devletçi değildirlere : Fakat harsî zümre⁽³²⁾ devletten ibaret midir?

İngiltere'de harsî zümre⁽³³⁾ mahiyetini haiz olan mahallî idarelerin millî mezhep teşkilâtının, sınıf teşkilâtının⁽³⁴⁾ zâdegan teşkilâtının nüfuz ve kuvveti her yerden ziyadedir. Anglosaksonların örfçü olmaları da harçlı⁽³⁵⁾ olduklarına bir delildir.

(31) ... Terbiye ve siyasetin hedefi harsçı ... olmalarına atf ediyor, krş. T. Y. ... terbiye ve siyasetin hedefi cemaatci fertleri cemiyetci fertlere kalb etmektedir diyebiliriz; çünkü Anglosaksonların tefevvukunu infiratçı (bizim istilahımızca cemiyetci) olmalarına, şark milletlerinin tedennisini tecemmu'cu (bizim istilahımızca harsçı) olmalarına atf ediyor.

(31/1) **Türk Yurdu**'nda aşağıdaki cümleler yer almıştır : «Geçen makalemizde ananeciliğin bu husustaki âmiliyetini izah etmiş idik. İçtimaî iş bölümünün milletlerin terakkisindeki müesseriyyetini de başka bir makalede izah edeceğiz».

(32) Harsî zümre, krş. T. Y. cemaat.

(33) Harsî zümre, krş. T. Y. cemaat.

(34) Sınıf teşkilâtının, krş. T. Y. de yok.

(35) Örfçü olmaları da harsçı olduklarına, krş. T. Y. ananeci olmaları da cemaatci olduklarına.

Şu kadar var ki, orada hars⁽³⁶⁾ hayatı bu kuvvet ve salâbetiyle beraber medeniyet⁽³⁷⁾ hayatının inkişâfına mani olmamıştır.

Harsla medeniyet arasında gayr-i tabii bir mücadele vâkı' olabildiği gibi bir hars zümresi dahilindeki muhtelif tâli zümrelerin vicdanları arasında da⁽³⁸⁾ marazî mübâyetler tahaddüs edebilir. Mesela bazı kerre aile asabiyyeti, müfrit bir şekil alarak millî asabiyyeti zayıflatır. Bazı kerre dinî hamiyet, kavmi hamiyeti nefyedecek bir şekil alır. Bazen milliyet hissi, müşterek vatan ve devlet duygularını iptale çalışır. Avrupa'da sınıf asabiyyeti, vatan düşmanlığı, asker düşmanlığı⁽³⁹⁾ gibi marazî neticeler tevhit ediyor.

İçtimaî zümreler⁽⁴⁰⁾ arasındaki tabii silsile-i merâtibi bularak bu gayr-i tabii harp halini sulh vaziyetine kalbilmek ictimaiyat ilminin vazifesidir.

Mesela icap ettiği zaman aile⁽⁴¹⁾ kendini hırfet ocağına, ocak kendini devlete feda etmeli, gerek bunlar ve gerek aile ve devlet dinî ve lisanî züm-

(36) Hars, krş. T. Y. cemaat.

(37) Medeniyet, krş. T. Y. cemiyet.

(38) Harsla medeniyet arasında gayr-i tabii ... vicdanları arasında da, krş. T. Y. cemaatle cemiyet arasında gayr-i tabii bir mücadele vaki' olabileceği gibi muhtelif cemaatlerin vicdanları arasında da.

(39) Asker düşmanlığı, krş. T. Y. de yok.

(40) İçtimaî zümreler, krş. T. Y. cemaatler.

(41) Aile, krş. T. Y. sınıf.

relere kıymet vermeli, bütün içtimaî zümrelere kıymetçe faik olması lâzım gelen «millet» in lisanî zümreden, beynelmileliyetin de, medenî zümreden ibaret olduğu⁽⁴²⁾ nazara alınmalı. Şurası da nazara alınmalıdır ki medeniyet zümresi⁽⁴³⁾ bir «çarşı halkı» suretinde başlar. Çarşıda terzi, kunduracı, ekmeğe, tuhafiyeci gibi hırfetçiler yalnız kendi menfaatleri için çalışırlar. Fakat bunların kendi menfaatlerine çalışmalarından umumî menfaat husule gelir. Bunun gibi, bir medeniyet zümresi dahilinde muhtelif milletlerin herbirisi orijinal bir hars yapmak üzere aralarında iş bölümü yapmışlardır⁽⁴⁴⁾. Ferdî kabiliyetlerin ihtilâfından mahallî⁽⁴⁵⁾ iş bölümü husule geldiği gibi milletlere⁽⁴⁶⁾ ait istidatların tebâyününden de milletler arasında hars⁽⁴⁷⁾ bölümü husule gelir. İptida birbirine yakın olan halklar ticarî, fikrî ve âlî münasebete girer, sonra

(42) Lisanî zümrelere ... zümreden ibaret olduğu, krş. T. Y. lisanî cemaatlere kıymet vermeli, bütün cemaatlere kıymetçe faik olması lazım gelen «millet» in lisanî cemaatten, beynelmileliyetin de, dinî cemaatten ibaret olduğu.

(43) Şurası da nazara alınmalıdır ki medeniyet zümresi, krş. T. Y. Gaston Rişar'a göre cemiyet.

(44) Bunun gibi bir medeniyet zümresi dahilinde muhtelif milletlerin herbirisi orijinal bir hars yapmak üzere aralarında iş bölümü yapmışlardır, krş. T. Y. o halde cemiyet hayatının esasî «iş bölümü» dür.

(45) Mahallî, krş. T. Y. bu mahallî.

(46) Milletlere, krş. T. Y. memleketlere.

(47) Hars bölümü, krş. T. Y. iş bölümü.

bu münasebet dairesi gittikçe genişler. Ta kurûn-ı ulûda Akdeniz havzası milletlerinin birbiriyle alış veriş yapmakta, birbirinden malûmat ve âliyât iktibâs etmekte olduğunu görürüz⁽⁴⁸⁾. Ümit Bur-nu'nun keşfi, Amerika'nın eski dünyaca tanılması, tıbaatın icadı, Süveyş Kanalı'nın açılması, demiryolların, telgraf ve postaların tesisi milletler arasındaki münasebetleri artırmış ve gittikçe cihanşümul bir şekil vermiştir. Cemaatler, iptida, kendilerini bir dedenin torunları addeden bir semiyeye⁽⁴⁹⁾ halinde başlar. O halde ilk hars zümresi dinî⁽⁵⁰⁾ ve lisanîdir. Bu âkile [3] bidayette sırf dinî bir hayat yaşadığı için dinî bir zümre halindedir⁽⁵¹⁾. Bütün sair zümre⁽⁵²⁾ enmûzeçlerinin rüseymlerini meşmesinde taşıyan bu dinî zümreden⁽⁵³⁾ mütevâliyen aile, kabile, aşiret, köy, kasaba, sınıf, ocak, cemaat⁽⁵⁴⁾, nahiye ve nihayet kavim, ümmet, devlet

(48) Görürüz, krş. T. Y. görüyoruz.

(49) Semiyeye, krş. T. Y. âkile.

(50) İlk hars zümresi dinî, krş. T. Y. ilk cemaat ırkı.

[3] Gökalp **Türk Yurdu**'nda «clan» terimi karşılığı olarak «âkile»yi almıştır. Bu eserinde âkile yerine «semiyeye» terimini kabul ediyor. Ama burada yeniden âkile terimini kullanıyor. İ. K.

(51) Zümre halindedir, krş. T. Y. cemaat halindedir.

(52) Zümre, krş. T. Y. cemaat.

(53) Zümreden, krş. T. Y. cemaatten.

(54) Cemaat, krş. T. Y. camia.

ıştikaka başlar. O halde medeniyet zümresinin tabi' olduğu ictimâî kanun gittikçe dairesinin tevessü' etmesi, hars zümresinin tabi' olduğu ⁽⁵⁵⁾ kanun ise gayr-i mütemeyyiz ve kesîrülvezâif bir halde başlayarak gittikçe her vazife için hususî zümrelere ⁽⁵⁶⁾ ayrılmak suretiyle iptidâî zümresinin ⁽⁵⁷⁾ teferrü ve tenevvü' eylesidir.

Bu tafsilâttan anlaşılıyor ki muâsırlaşmak tabirinin manası, asrî olan medeniyet zümresinin ⁽⁵⁸⁾ gittikçe tekemmül eden ilim ve marifetinde hiç bir milletten geri kalmayacak surette faik bir mevki ihraz etmektir. Medeniyet zümresi ⁽⁵⁹⁾ içinde müşterek bir insan hayatı yaşamak hiç bir vakit ne aile ve devlet hayatlarının hususiyetine, ne de millet ⁽⁶⁰⁾ ve ümmetin tazammun ettiği harsî tesanütlere ⁽⁶¹⁾ münâfî değildir.

(55) O halde medeniyet zümresinin ... hars zümresinin tabi' olduğu, krş. T. Y. o halde cemiyetin tabi' olduğu içti-mâî kanun gittikçe dairesinin tevessü etmesi, cemaatin tabi' olduğu.

(56) Zümrelere, krş. T. Y. cemaatler.

(57) Zümresinin, krş. T. Y. cemaatin.

(58) Asrî olan medeniyet zümresinin, krş. T. Y. umumî insan cemiyetinin.

(59) Medeniyet zümresi içinde, krş. T. Y. umumî cemiyet içinde.

(60) Millet, krş. T. Y. kavim.

(61) Harsî tesanütlere, krş. T. Y. millî ve beynelmilel asabiyetlere.

Biz Türkler, asrî medeniyetin ⁽⁶²⁾ akıl ve ilmiyle mücehhez olduğumuz halde bir «Türk-İslâm» harsı ibdâ' etmeğe çalışmalıyız.

---

(62) Asrî medeniyetin, krş. T. Y. insanîyetin.

(63) Harsı ibda etmeğe çalışmalıyız, krş. T. Y. medeniyeti ibda etmek isteriz.